

M. Claustre Solé

No sé ben bé el motiu que va portar als organitzadors a escollir i enllaçar aquests dos noms. Puc intuir-ho, donat que l'any vinent és un any jubilar, però del que sí estic convençuda és que gratuïtat i alegria són la clau de volta del misteri de la vida; una vida que gratuïtament rebem i que gratuïtament hem de transmetre. Per tant, són temes existencials que ens afecten profundament. Ara bé, es pot parlar d'aquests temes des de diferents angles; jo solament gosaré fer-ho des de la Bíblia i, a partir d'aquí, deixar-nos interpellar pels textos.

Una ullada al lèxic

Pel que fa a **gratuïtat**, *ḥinam* en hebreu, podem veure que el mot està emparentat amb **ḥēn**, **ḥæsæd** i **nedabah**. *Ḥēn* significa “mirar inclinant-se” i, en sentit moral, “mostrar benevolència, favor”. *Ḥæsæd*, “amor fidel”, ens parla de l'ajuda que algú pot esperar de la fidelitat d'un altre, sobretot en virtut del vincle d'una aliança. Per això *ḥæsæd* pot significar també “bondat” o “gràcia”. I *nedabah* és un mot que significa “donar generosament”, “regalar”, “lliurar el cor”; una donació fruit de la pura gratitud, destacant el valor de la llibertat i una intenció sincera.

Alegria, *šimḥā*, o el verb *šmḥ*, “alegrar-se”, descriu una emoció intensa i està relacionat amb «irradiar», com a manifestació externa d'una alegria interior que vessa, desborda a l'exterior.

Entrant en el contingut teològic dels termes:

Trobem la gratuïtat agermanada amb la vida ja des dels orígens. Segons els textos bíblics, la gratuïtat està en l'ADN del Déu creador i la creació, sorgida d'aquest amor gratuït, porta, d'alguna manera, l'empremta d'aquesta gratuïtat.

És suggeridora la teoria del Tzitm-tzum, divulgada pel Rabí Yisshaq Lúria Aixkenazí i alguns cabalistes del segle XVI. Ens presenten la concepció de creació com un replegament del Creador per deixar “espai” i fer possible l'existència autònoma de la no-divinitat. És una explicació antropomòrfica, però molt eloqüent, de l'acció creadora de Déu, fundada en la imatge

de la llum. Segons aquesta teoria, Déu s'encongeix —metafòricament parlant— per donar pas a la creació, a l'alteritat, a la relació.

Com imatge de Déu que som, a la gratuïtat de l'amor de Déu s'escauria la gratuïtat de l'ésser humà. De ser així, la vida seria un paradís. Aquest és el somni de Déu. El problema apareix quan en aquesta harmonia còsmica, els humans esdevenim una nota discordant degut a l'ambició, l'orgull i l'enveja que lesionen, quan no bloquegen, aquesta gratuïtat. El risc que amenaça aquesta gratuïtat originària és l'anhel de trencar els límits de la pròpia finitud en aspirar a ser com Déu. Ho veiem reflectit a Gn 3. Quan Adam i Eva es despullen de la seva relació confiada amb Déu, tot esperant revestir-se de divinitat, es descobreixen nus, fràgils, vulnerables i sols poden amagar-se de Déu amb il·lusòries proteccions. S'ha acabat el paradís; el món es torna un desert.

Podem veure com al llarg de la Bíblia se'ns mostra com Déu ha d'apedaçar constantment aquesta relació que l'ésser humà s'entesta en malmetre. No és fàcil buscar i estimar Déu pe que és, no pel que dona o pugui donar. Recordem com, en el llibre de Job, Satan qüestiona Déu quan li diu: *¿És que Job reverencia Déu **de franc**? ¿No és cert que l'has envoltat d'un clos per protegir-lo, a ell, la seva família i tots els seus béns? Tu l'has beneït en tot el que ha emprès, i els seus ramats es multipliquen sobre la terra. Però, només que aixequis la mà i toquis els seus béns, et juro que et maleirà a la cara!* (Jb 1,9-11).

Malgrat això, la gratuïtat de Déu es manté sempre intacta. La reiterada infidelitat del seu poble fa brillar amb més nitidesa aquesta gratuïtat que es dibuixa en les pàgines dels textos bíblics. Donat el temps de què disposem, per no presentar tot un elenc de citacions, em cenyiré a uns textos concrets.

Gratuïtat

Trobem un bon paradigma en Osees. Aquest profeta ens mostra com la gratuïtat de l'Amor és la clau del misteri relacional entre Déu i el seu poble. En moments dramàtics, —segle VIII aC.—, ho afirma amb una força peculiar. Déu es defineix pel seu amor, no per la seva justícia; un amor gratuït que ve a ser com el seu DNI. D'aquí que l'ésser humà és vera imatge d'aquest Déu quan estima de tot cor.

Israel coneixia el Déu que amb mà forta i braç poderós l'havia tret d'Egipte i, després de la travessa pel desert, li havia regalat una terra que regalimava llet i mel; però el Déu que ens presenta Osees, és amant enamorat en el capítol 2 i pare amatent, entranyes maternes, en el capítol 11. El profeta subratlla amb força la gratuïtat d'aquest amor, més fort que la infidelitat: *"El Senyor em va dir: —Ves encara, i estima una dona estimada pel seu marit i adúltera. Estima-la com el Senyor estima la gent d'Israel, tot i que ells van amb altres déus i es deleixen per pastissos de panses"* (Os 3,1). Segons Osees, Déu no té pas necessitat de què l'estimem per a estimar-nos. Estima perquè és Amor i ens demana que l'estimem, però no hipoteca el seu amor a la nostra resposta. Aquesta gratuïtat es manifesta:

- **En la elecció:** *"Quan Israel era un infant, me'l vaig estimar i d'Egipte vaig cridar al meu fill"*. (Os 11,1)
- **En els dons:** *"I no va reconèixer que era Jo qui li havia donat el gra, el most i l'oli"*. (Os 2,10). *"I li donaré des d'allà les seves vinyes, i la pròpia vall d'Akor com a porta d'esperança"*. (Os 2,17). *"I vaig ser Jo qui va ensenyar a caminar a Efraïm; els prenia en braços, però ells no sabien que era Jo qui tenia cura d'ells"*. (Os 11,3)
- **En el perdó, sempre iniciativa de Déu:** *"Guariré la seva apostasia, els estimaré gratuïtament"* (nedabah) (Os 14,5). Hi ha exegetes que ho tradueixen per: *"els estimaré generosament"*. La BCI diu: *"els estimaré amb tot el cor"*. Estimar gratuïtament significa no trobar en la persona estimada cap motiu per estimar-la, però així i tot, se l'estima. Això és el que Déu fa amb Israel. No són els sacrificis del poble la raó del perdó, sinó l'Amor de Déu.

És a partir de l'experiència d'aquest amor gratuït de Déu que podem trobar en el poble indicis de la gratuïtat com a resposta. Un bon exemple el tenim en el profeta Habacuc:

*Cert que la figuera no fa fruit
ni tindrem la collita dels ceps;
l'olivera no ha pensat a produir
i els camps no donen res per a menjar;
no queda cap ovella als corrals
ni cap bou a les estables.*

*Però jo celebraré el Senyor,
feliç de veure que Déu em salva. (3,7-18)*

L'expressió «donar gràcies a Déu», que tan sovintaja en els salms, té el sentit de reconeixement i de lloança com a resposta a l'amor gratuït del Déu salvador: *“Giro entorn del teu altar, Senyor, cantant ben alt l'acció de gràcies i anunciant les teves meravelles”* (Sl 26,6-7). *“Quan li adreçava el meu clam, ja tenia a flor de llavis l'acció de gràcies”* (Sl 66,17).

Molt més endavant, Pau, especialment en la carta als Romans, elabora una síntesi doctrinal sobre aquest tema: *“Ara, però, ell els fa justos purament per gràcia, en virtut de la redempció realitzada per Jesucrist. Vosaltres ja no esteu sota la Llei, sinó sota la gràcia”* (Rm 6,14b). Segons Pau, viure segons l'Esperit, viure en la gràcia i viure en Crist.

Alegria

La llengua hebrea, més aviat parca en sinònims, es mostra rica en arrels verbals per a expressar la gran riquesa de sentiments i de manifestacions externes del goig, especialment en l'àmbit religiós: “alegrar-se”, “alegria”, “gaudir”, “goig”, “aclamar”, “exultar”, “jubilar”... La mateixa creació respon amb un estat de jubilació, de joia plena: *“El cel se n'alegra, la terra ho celebra, / bramula el mar amb tot el que s'hi mou”* (Sl 96,16).

1. Les alegries terrenals

L'Antic Testament ens parla molt de l'alegria humana, veritable do de Déu. Qohèlet ho deixa clar ja a l'inici de la seva reflexió: *“Res millor per a l'home que menjar i beure i conèixer les coses bones de la vida en el seu treball. També he vist que això ve de la mà e Déu. Ja que, qui menjarà i qui gaudirà al marge d'ell?”* (Coh 2,24-25). Ho ratifica poc després: *“He*

sabut que res millor per a ells que alegrar-se i fer el que és bo en les seves vides. I també el fet que tothom mengi, begui, gaudeixi i miri allò que és bo en tot el seu treball, és un do de Déu” (Coh 3,12-13). Torna a insistir sobre aquest punt, més endavant, a 5,17: *“Heus aquí que he vist que és millor menjar, beure i viure la joia en tot el seu treball amb què es fatiga sota el sol, el nombre dels dies de la seva vida que Déu li ha donat, ja que és el seu destí”*. I en les darreres reflexions que fa als deixebles, a manera de testament, afirma: *“Alegra't, jove, en la teva*

adolescència i sigui feliç el teu cor en els dies de la teva joventut, camina pels camins del teu cor i segons el desig dels teus ulls, i sàpigues que per tot això Déu et portarà a judici” (Coh 11,9).

Saber gaudir dels béns de la humanes és un refrigeri en les pelegrinatge per aquest món. la joia esdevé un lloc teològic,

**La joia, com a
“lloc teològic”**

creació així com de les relacions tribulacions durant el nostre Podem adonar-nos que pel Qohèlet, una manera de fer experiència de

Déu: *“Així mateix, a l’home al qual Déu ha donat riquesa i béns, li permet de menjar-ne, rebre la seva part i gaudir del seu treball, això és un do de Déu. Un home així no pensarà gaire en la brevetat de la seva vida, perquè Déu el fa estar atent al goig del seu cor”.* (Coh 5,18-19)

Proposta d’aquest savi:

- ✚ Acceptar la situació creatural i relacional de l’ésser humà.
- ✚ Viure la vida amb una actitud celebrativa. Només qui accepta els béns com un do de Déu pot gaudir-ne de veritat, però, a la inversa, només qui gaudeix dels béns a fons pot veure en ells un do de Déu. Qui no sap gaudir difícilment donarà gràcies. Segons el savi, neci és qui sap demanar, però no sap gaudir ni agrair.
- ✚ Viure la vida amb consciència que tot és un do seu.

Causa de goig és veure el fruit del propi treball. D’aquí que la sega, la verema es veiessin coronades amb festes que expressaven el goig d’homes i dones en la seva harmonització amb la natura i entre ells; s’anaven fent ells mateixos tot treballant la terra i obtenint d’ella el necessari per viure, sentint-se col·laboradors de la divinitat que els confià aital missió.

2. Alegries més rellevants:

- L’harmonia familiar: *“Que n’és, de bo i agradable, viure tots junts els germans!”* (Sl 133,1;)
- L’amor de la parella: *“Frueix de la vida amb la dona que estimes durant tots els dies de la teva efímera existència”* (Coh 9,9a).
- Els fills: *“La teva esposa fruitarà com una parra, dins la intimitat de casa teva; els teus fills seran com plançons d’olivera al voltant de la taula”.* (Sl 128,3).
- Les meravelles de la creació que revelen la glòria de Déu: *“Quan miro el cel que han creat les teves mans,/ la lluna i els estels que hi has posat,/ jo em dic: «Què és l’home, perquè te’n recordis?/Què és un mortal, perquè el tinguis present?”* (Sl 8,4-5) .

Déu, font de l’Alegria: *“Ell és l’alegria del nostre cor, i el seu sant nom ens dona confiança”.* (Sl 33,21); *“Que sigui el Senyor la teva delícia: ell et donarà el que desitja el teu cor.”* (Sl 37,4)

La Paraula de Déu és font de joia: “Quan m’arribava la teva paraula, jo la devorava: ella ha estat el goig i l’alegria del meu cor” (Jr 15,16) “Els teus decrets són la meva delícia”, (Sl 119,16).

**Israel,
una comunitat
joiosa**

L’alegria de cada creient afecta la comunitat i es torna una alegria coral. Es canta en el santuari, en el temple, en les peregrinacions orquestrades per himnes, càntics, música i danses. No podien faltar les danses perquè la dansa és una autèntica meravella. És el cos humà movent-se com es mouen els astres en el seu moviment rítmic en el si de l’univers; com la dansa de les fulles que el vent empaita; o com l’onejar de les flames enarborades per l’ardor trepidant del foc; el vaivé de l’aire o el vol de l’ocell. Quan el ritme s’apodera del cos, aquest vibra, s’espiritualitza, encès per la melodia que el transporta. El verb *śaḥaq* que traduïm per ‘dansar’, a més de dansar, significa també divertir-se, esplaïar-se, recrear-se en aquesta unió entre cos i esperit. Aquest llenguatge és indescriptible. *Alleluia* i *Amén* són aclamacions que han arribat fins a nosaltres i que han resultat intraduïbles donada la densitat del seu contingut.

Aquest clima festiu els feia revivre el seu passat gloriós i, en moments de crisi, alimentava la seva esperança en la intervenció de Déu, que havia promès el Messies per inaugurar el temps d’un nou goig. Poc a poc, el poble es va adonant que “el paradís” no és quelcom de temps enrere. El paradís és el somni que Déu té reservat a les seves criatures; per tant, el paradís no el té al darrere, sinó al davant; no s’ha de buscar en el passat sinó en el futur, un futur esperançat que, paulatinament, es va focalitzant en la persona del Messies. Amb ell arribaria aquest nou temps, un temps de goig revestit de salvació. D’aquí que aquest anunci esdevé, d’alguna manera, una joia anticipada: “*Crida de goig, ciutat de Sió! Clameu ben fort, gent d’Israel! Alegra’t i celebra-ho de tot cor, Jerusalem!*” (So 3,14). Quan arribi exultarà tota la creació: “*Alegra’t, cel, que el Senyor triomfa! Aclameu-lo, fondàries de la terra! Arbres, boscos i muntanyes, esclateu en crits d’alegria!*” (Is 44,23), “*Llavors el coix saltarà com un cérvol i la llengua del mut cridarà de goig*” (Is 35,6) .

3. La plenitud de la joia arriba amb el Nou Testament.

Amb l’evangeli arriba el goig llargament esperat. Sobretot a Lluç és un fil conductor. Podem veure com ja s’insinua en l’anunci de la concepció de Joan, el precursor: “*i seran molts els qui s’alegraran pel seu naixement*” (Lc 1,14.58).

En la salutació de Gabriel a Maria, el χαῖρε, κεχαριτωμένη inicial (Lc 1,28) és traduït per “Alegra’t!”. El mateix Joan, en el si matern, salta de goig davant les paraules de Maria (Lc 1,44). El Magníficat se’ns presenta com una explosió de goig en Maria per les “gestes” que Déu obra

en bé dels homes (Lc 1, 46-55). I a Betlem un àngel “evangelitza” els pastors presentant el naixement de Jesús com “una gran alegria” per a tot el poble (Lc 2,10).

Jesús presenta l'arribada del Regne de Déu com un temps de goig, comparant-lo al d'un banquet de noces (Lc 5,34; Mt 9,15; Mc 2,19). Recordem l'admirable tríptic de les paràboles de la misericòrdia de Lc 15 apareix reiteradament l'alegria sempre que un pecador torna al Pare; i Joan ens parla d'aquella joia que el món no pot donar i que ningú no ens pot prendre. (Jn 16,22)

Un goig nou i desconegut

La darrera "benaurança" del Sermó de la Muntanya aporta una novetat: *“Feliços vosaltres quan, per causa meva, us insultaran, us perseguiran i escamparan contra vosaltres tota mena de calúmnies”* (Mt 5,11). Aquest goig és sorprenent; l'Antic Testament coneix el goig **després** del patiment (Is 35,10; 51,11; 61,7; Sl 126,5), però no el goig **en** el patiment. Es tracta d'un goig totalment nou i original de l'ensenyament de Jesús, un goig capaç de transformar la tristesa en alegria: *“En veritat, en veritat us dic que plorareu i us doldreu, mentre que el món s'alegrarà. Vosaltres estareu tristos, però la vostra tristesa es convertirà en alegria”* (Jn 16,20).

Pau, en les seves cartes, afirma també que l'alegria és un “fruit de l'Esperit” (Ga 5,22), juntament amb l'amor, la pau, la generositat, la benignitat, la bondat i la fe. Deixa ben clar que Déu vol els cristians “sempre alegres” en la pregària incessant i en l'acció de gràcies (1Te 5,16-18).

El Regne de Déu és imatge visible d'aquell paradís que Déu vol per a totes les seves criatures: la humanitat entesa com una gran família que camina de la mà del Pare, treballant per fer créixer la vida en el planeta.

Aquell primer cristianisme, que així ho va entendre, es veié fecundat per aquesta explosió de joia i qui no exulta en el més íntim del seu ésser, sacsejat per aquesta novetat, no és cristià

Això ens porta a una seriosa reflexió. Som nosaltres veritablement cristians quan la alegria no apareix com el nostre distintiu? Israel era una comunitat joiosa; les primeres comunitats, malgrat les persecucions i dificultats, vivien l'alegria. Què ens passa avui a nosaltres?

Quan ubiquem la gratuïtat i l'alegria
en el pentagrama del **temps**
apareix la festa i
en la musicalitat de la festa
emergeixen notes com
gratuïtat, amor, llibertat,
creativitat, alegria...

I la simfonia que es genera té un
nom: **Vida!**

En els relats de creació del Pròxim Orient antic, el déu creador es fa construir un temple on se'l pot venerar. El Déu creador de la Bíblia no es fa construir cap temple, sinó que es reserva un «temps», el **šabat**. El temple material arribarà molt més tard segons es narra a 1 Re 5-8. El Déu de la Bíblia resideix en el temps abans d'habitar l'espai. D'aquí la primacia del temps.

Podem veure en el primer relat de la creació com al **primer dia**, Déu crea el ritme primordial del temps, és a dir, l'alternança entre el dia (la llum) i la nit (la tenebra) (Gn 1,3-5). Al **quart dia**, el dia central de la setmana, Déu installa el «gran rellotge» de l'univers per marcar el ritme de l'any i les festes (Gn1,14-19). El **setè dia** és dia de descans, dia de festa.

Per entendre el missatge bíblic cal entendre aquesta sobirania del temps, requisit essencial per entendre la festa. La Bíblia es preocupa més del temps que no pas de l'espai; para més atenció a les generacions, als esdeveniments, que no pas als països, a les coses. El judaisme és una religió que parla de la santificació del temps. La festa convida a aturar-se, a agrair i a celebrar. El šabat n'és una peça clau. Si en els inicis, les festes estaven relacionades amb els cicles de la natura (sembla, sega, verema...) progressivament es van espiritualitzant perquè els esdeveniments històrics són més importants que no pas els cicles de la natura, tot i ser la font del sosteniment. Mentre els altres déus es vincularan a llocs, a santuaris, el Déu d'Israel és un Déu personal que es revela en els esdeveniments. Les festes en són el gran recordatori. D'aquí que a Israel hi trobem dues concepcions del temps: *El temps ordinari* que marca els cicles de la naturalesa, la divisió entre dia i nit, el ritme de les estacions, mesos i anys tal com ho feien els pobles que l'envoltaven; però hi ha també un *temps històric*. Qohèlet ens parla de la varietat d'esdeveniments que marquen la vida humana: temps de néixer i de morir, de riure i de plorar, de guanyar i de perdre... D'aquí se'n treu la conclusió que l'ésser humà ha de saber aprofitar totes les ocasions (el temps). De manera especial, les grans intervencions de Déu en la història foren compreses com irrupcions salvífiques de Déu. Aquesta presència

salvífica constant de Déu en la vida de la comunitat omple el temps, va fent història. És una altra manera d'entendre i experimentar el temps, pròpia d'aquest poble.

Les festes de l'antic Israel es troben profundament arrelades en la vida social del poble. No és el culte que sosté la vida, sinó la vida que impregna el culte. A poc a poc, es va descobrint que, així com la naturalesa alterna ritmes d'activitat amb temps d'inacció, l'ésser humà ha d'assegurar una alternança entre treball i descans. Més encara, el fet de dedicar un temps a gaudir, a lloar Déu, és una manera de donar-li glòria, de retre-li culte. El precepte del *šabat* (dissabte) mostra com els manaments de Déu no són pas un jou sinó regals que alliberen. Ho podem veure en el Codi de l'aliança, un dels més antics: “*Recorda el dia del dissabte per a santificar-lo. Sis dies treballaràs i el setè descansaràs, per al teu Déu. No faràs cap feina ni tu ni el teu fill, ni la teva filla ni el teu servent ni la teva serventa ni el teu bestiar ni el foraster que habita en la teva ciutat...*” (Ex 20, 8-10)

El realisme de la tradició israelita no pot evitar la contemplació de les jornades de feina i fatiga: “*Amb la suor del teu front et guanyaràs el pa tots els dies de la teva vida.*” (Gn 3,17). El cessament del treball que el *šabat* demana pretén la recuperació de la persona en la seva essència. Això dignifica tant el treball com el descans perquè davant Déu tan sagrat és treballar com descansar. Trencar el ritme laboral diari, abandonar per un temps les obligacions quotidianes, prescindir d'una monòtona productivitat, submergeix la persona en un àmbit de gratuïtat alliberadora. En aquest clima la persona sintonitza amb la natura, l'admira i la gaudeix, experimentant en pròpia pell que Déu tot ho va fer bé.

Festa i llibertat.

Si a Ex 20 se'ns presenta el descans vinculat a la creació, a Dt 5 se'l vincula a la llibertat: “*Guarda el dissabte, **santificant-lo**, com el Senyor el teu Déu, t'ha manat. Durant sis dies treballa i fes les teves tasques; però el dia setè és dia de descans dedicat al Senyor, el teu Déu. No faràs treball de cap mena, ni tu ni el teu fill, ni la teva filla, ni el teu esclau ni la teva esclava, ni el teu bou ni el teu ase, ni el teu bestiar, ni l'immigrant que viu en les teves ciutats, a fi que descansin com tu el teu esclau i la teva esclava. Recorda que vas ser esclau a Egipte i el Senyor et va alliberar*” (Dt. 5,12-15). Alliberament i re-creació van de la mà.

**La festa regenera,
com la primavera
regenera la natura
i l'any nou engendra
un temps nou en el món.**

“Santificar”, en hebreu té un sentit molt específic: és sant allò que pertany exclusivament a Déu. El text bíblic és explícit: El dissabte serà sagrat per vosaltres, l'heu de guardar. Qui el profani, morirà sense remei. (Ex 31,14a). Amb això se'ns ve a dir que la festa del dissabte és un

afer de vida o mort, un problema vital per a Israel. No observar el dissabte és una «profanació», perquè lesiona quelcom que és sagrat: la vida humana.

Aquesta memòria històrica farà també que el poble de l'aliança no esdevingui opressor ja sigui de les persones, dels animals o de la terra. Déu va ser i és el defensor dels pobres, dels febles, de la creació sencera amb qui va fer aliança. El descans sabàtic serà sempre un signe d'aquest compromís i també un toc d'atenció sobre el fet que Déu ens ha posat en aquest món per alguna cosa més que per treballar.

Ara bé, la interpretació teològica del šabat va anar evolucionant. En temps antics s'interrompien els treballs ordinaris, però es podien fer petits viatges. A l'exili es va incrementar la importància del šabat que esdevingué un signe de l'aliança i, poc a poc, esdevingué més rigorosa la seva observança. Això es deu a què, en tornar de l'exili, el poble s'organitzà entorn de la Llei i del culte. El Levític serà l'obra escrita per la classe sacerdotal preocupada per salvar la identitat del poble escollit que no viu tan sols a Judea sinó dispers per la diàspora. Aquesta identitat estarà basada en l'estricta compliment de la llei. Abans els manaments servien Israel per caminar per la vida sense perdre's; ara és el poble qui ha de servir els manaments; i les normes es faran més i més rigoroses. Per això Jesús no condemna el šabat, però en infringir la normativa del dissabte, l'allibera de la norma imposada com un jou.

Dimensió holística de la Bíblia: L'any sabàtic.

En la narració bíblica dels relats de la creació es veu una tendència contínua i creixent a suggerir una connexió íntima entre l'ésser humà i cada aspecte de la creació, des del més bàsic fins al més complex. Tota la creació és una comunitat en harmonia. Tots els éssers creats són bons. Els humans estan fets exactament de la mateixa «matèria» que qualsevol altre ésser creat. En establir Déu la seva aliança amb Noè, després del diluvi, podem veure que es vincula no solament als humans sinó al conjunt de la creació. L'aliança es fa **amb tot ésser vivent** de la terra: *“Heus aquí que jo faig la meua aliança amb vosaltres, amb els vostres descendents i amb tots els éssers vius que us acompanyen: els ocells, animals feréstecs i domèstics que surten de l'arca i integren els animals de la terra”.* (9,8-9)

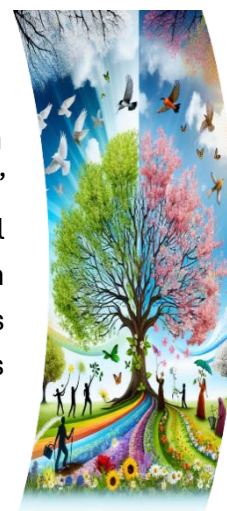
Però *l'homo faber* fa del cosmos-creació el món de la civilització. Un món transformat, desenvolupat, però també explotat i massa sovint esquinçat per la violència humana. Llavors el món es veu amenaçat en el seu equilibri, en la seva estabilitat, i es defensa; es torna ambigu. D'amençat passa a amenaçador. La recent Dana, a València, n'és un bon exemple. Tenir cura de la terra implica reproduir en la nostra vida personal i social aquella harmonia que Déu va imprimir en el cosmos, com a imatge de Déu que som i a semblança de Déu a la que estem cridats. I si Déu fa aliança amb tota la creació, no tan sols les persones sinó també la terra té dret al descans. Si persones i animals descansaven al setè dia, la terra ho feia al setè any. Allò

que la terra produïa espontàniament restava a disposició de tots, car no es podia emmagatzemar. En podien menjar els de casa, els pobres com també els estrangers (Lv 25,1-7). Compartir els béns és la manera que Israel té de reconèixer que Déu és el veritable amo i senyor de la terra.

L'any sabàtic és doncs una institució antiga encara que no ens consta amb certesa fins a quin punt el van respectar els israelites. El que sí ens consta per 1Ma 6,49.53 és que els jueus passaven dificultats i anaves escassos perquè era any sabàtic. I en temps de Jesús, trobem un altre testimoni. Es veu que la llei existia i era un problema ja que els prestadors solien fer el ronso quan s'acostava l'any sabàtic. Amb la qual cosa Hillel va inventar el *prosbol*, una clàusula que es posava en el contracte per la qual el deutor renunciava al privilegi atorgat per l'any sabàtic.

De l'any sabàtic a l'any jubilar

En el capítol 25 del Levític hi trobem les normes que fan referència a l'any sabàtic barrejades amb les de l'any jubilar. La paraula “jubilar” o “jubileu” prové del mot hebreu *yubal* (banya, corn, trompeta) donat que era al toc del corn o trompeta que s'anunciava l'any jubilar. El seu anunci produïa una immensa joia sobretot en els deutors empobrits, desposseïts de les seves terres. L'any jubilar se celebrava al setè any sabàtic, o sigui, cada set setmanes d'anys, i tenia també una doble finalitat: una religiosa (era un any de reconciliació amb Déu i els germans) i una social (posar en pràctica la solidaritat que el Senyor demanava al seu poble).

L'any jubilar començava a la tardor, amb la celebració del *Yom Kippur* o festa de l'Expiació on es proclamava un perdó general dels pecats. A Lv 16 es descriu amb tot detall aquest ritual. Com anticipant els temps futurs, el poble es preparava buscant la pau amb tothom per poder celebrar el jubileu. Aquesta pau social era un requisit necessari. Un cop reconciliats amb Déu i amb els germans, venien les exigències socials:

- El guaret o de descans de la terra, ja que també la terra té dret al repòs.
- El retorn de les propietats al seu antic amo. Així es restablí la propietat familiar i reconeixien a Déu com a amo i senyor de la terra. El subúrbis, eren inalienables, ja que constituïen l'únic mitjà de subsistència pels levites.
- L'alliberament dels esclaus. Normalment eren deutors insolvents que no podien pagar amb terres i esdevenien servents treballant la terra del nou amo. Segons el deute, no sols restava esclau el deutor sinó tota la seva família.
- Condonació dels deutes.

De fet, aquests preceptes preparaven el cor del poble escollit per l'arribada de la plenitud dels temps. L'any jubilar era la gran notícia per a tots els pobres i oprimits. De fet, Israel esperava que en els temps messiànics, la utopia es fes realitat. Llegim a Is 61,1-2: *“L'Esperit del Senyor, Déu sobirà, reposa sobre meu, / perquè el Senyor m'ha ungit. / M'ha enviat a portar la bona nova als pobres, a curar els cors desfets,/ a proclamar als captius la llibertat i als presos el retorn de la llum, / a proclamar l'any de gràcia del Senyor, el dia que el nostre Déu farà justícia,/ a consolar tots els qui estan de dol”*

El Nou Testament ens presenti el ministeri de Jesús com un jubileu a gran escala:

“I se n'anà a Natzaret, on s'havia criat. El dissabte, com tenia per costum, va entrar a la sinagoga i s'aixecà a llegir. Li donaren el volum del profeta Isaïes, el desplegà i va trobar el passatge on hi ha escrit: L'Esperit del Senyor reposa sobre meu, perquè ell m'ha ungit. M'ha enviat a portar la bona nova als pobres, a proclamar als captius la llibertat i als cecs el retorn de la llum, a posar en llibertat els oprimits, a proclamar l'any de gràcia del Senyor. Després plegà el volum, el retornà a l'ajudant de la sinagoga i es va asseure. Tots els qui eren a la sinagoga tenien els ulls posats en ell. Aleshores començà dient-los: Avui es compleix aquesta escriptura que acabeu d'escoltar”. (Lc 4,16-21)

Jesús inaugura no un any sinó un estat de jubilació. Ell és la Bona Notícia perquè fa visible, tangible, el jubileu somiat per Déu. I aquest jubileu inaugurat per Jesús és universal, un jubileu que denuncia el culte quan aquest emmascara el veritable rostre de Déu. Aquesta és la gran batalla del papa Francesc.

Els primers cristians així ho van entendre segons testimonia el llibre dels Fets dels Apòstols. Però és impossible arribar aquí si abans no s'ha fet experiència d'un Déu alliberador un Déu que estima gratuïtament. Això ens porta a un punt cabdal: El jubileu del proper 2025, anunciat pel papa Francesc, com el celebrarem?

Un detall: Així com Déu descansà al setè dia i va gaudir veient que tot era bo, també els humans tenim una mena de “setè dia” anomenat “jubilació”, encara que no sempre la vivim d'aquesta manera. Però de fet, és un temps privilegiat, un temps en que s'interromp un ritme laboral més fort i hom pot gaudir com Déu va fer-ho en el setè dia. Per tant, és un temps per contemplar, agrair i celebrar. No és un temps d'oci forçat, on la persona va a menys; tot al contrari. És un temps on es pot fer el que no es pogué fer anteriorment, aprenent a gaudir de cada moment. Saber viure amb joia aquesta etapa és un regal.

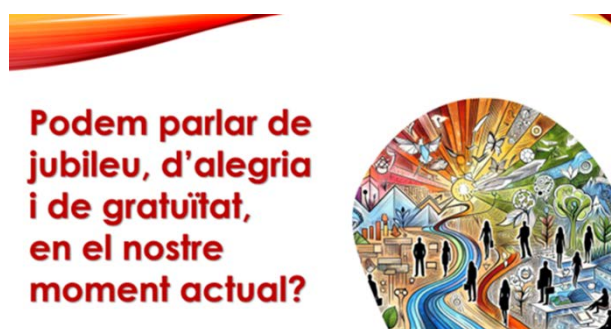
Hem vist com la gratuïtat i l'alegria, presents ja en els inicis, vertebren la Història de la salvació, i convergeixen en la festa. Ara bé, la festa postula el misteri com a punt de referència. En parlar de misteri em refereixo a aquella realitat oculta, però vital que, a impuls del propi dinamisme, necessita revelar-se i que cal dur a terme històricament. És misteri el projecte salvífic de Déu que es realitza definitivament en Jesús de Natzaret, com és també un misteri la persona humana que es realitza a mesura que va revelant-se a si mateixa i als altres.

Amb la Il·lustració es va voler sotmetre tot a la raó que esdevingué la reina. L'ésser humà en el centre i a Déu se'l deixà de banda. Això, en la nostra Europa i en la història particular de moltes persones. Aquella seguretat que es vivia en i des de Déu va donar pas a la necessitat de buscar d'altres referents. El verb "ésser" va donar pas al "tenir" i al "fer"; i poc a poc, molt sovint, la festa es va anar aigualint en veure's reduïda a un temps d'oci. D'aquí ve que l'experiència religiosa s'afeblís per manca d'arrels, derivant cap a una experiència més màgica que no pas religiosa. Molts déus que ja havien estat exorcitzats –astrologia, màgia, ciències ocultes– han tornat i troben nous altars. La "tecnolatria" en té un de molt important. Sí, avui, malgrat les aspiracions secularitzadores més que evidents, vivim temps més religiosos que mai, però és una religiositat líquida construïda amb una barreja d'elements gnòstics, tècniques psico-corporals, i una visió individualista i descontextualitzada de la persona. Amb tot, fent justícia, cal admetre que el procés de secularització i des-sacralització si bé ha ennuvolat l'horitzó del nostre món, ens ha reportat uns beneficis: a) Ens ha retornat la peculiar autonomia de les realitats mundanes. b) Ha col·laborat a la descoberta de l'autèntic rostre del Déu bíblic, diferent dels déus culturals que l'havien convertit en un déu tapa-forats, tan esmentat en les darreres dècades. c) Gust per allò simbòlic i ritual, així com per l'estètica de les cerimònies. S'ha descobert que la realitat es pot representar de moltes maneres. d) Seducció per allò sensible; es valoren les emocions, sensacions, sentiments...

Tot i les sacsejades, l'ésser humà encara és religiós. Si tenim presents els primers capítols del Gènesi, veurem que també avui bateguen anhels de recerca d'un paradís. Qui més, qui menys, és un cercador. Qui no té res, perquè ho ha perdut tot o li han robat, ¿no busca el paradís a través del mar, en una pastera? Qui sembla que ho té tot, no el busca mitjançant viatges als indrets més pintorescos? O en cursos i teràpies de tota mena? Sí, malgrat les sacsejades, l'ésser humà és encara religiós. Resta una espurna de transcendència, una nostàlgia, manifestada, a voltes, en forma de fòbia, que apunten a una consciència religiosa primigènia. No estem pas massa lluny d'aquella situació original. La terra se'ns torna un desert a la vegada

que ens sentim exiliats de nosaltres mateixos, amb un gran buit a dins que vanament s'intenta omplir de totes maneres, ja sigui amb possessions o amb experiències.

Constatem també com la fragilitat ha esdevingut una companya de viatge. Li vàrem veure clarament el rostre amb la pandèmia, l'any 2020. Més recentment amb la DANA. La vulnerabilitat és un rostre amb moltes cares: amenaça climàtica, amenaces bèl·liques, problemes sanitaris... Sí, la fragilitat és la "nuesa" del nostre temps. I això genera una recerca obsessiva de seguretats. Què o qui ens podrà protegir de veritat?

Podem parlar de jubileu, d'alegria i de gratuïtat, en el nostre moment actual?

Perquè no podem tancar els ulls als dramàtics reptes als quals ens veiem enfrontats en aquestes primeres dècades del segle XXI:

- creixement imparable de la mort prematura de milions d'homes i dones, víctimes de la fam a causa d'un capital sense entranyes.
- incapacitat per acabar amb tantes guerres, genocidis i violències
- resistència a avançar vers una política global més solidària i responsable
- progressiva destrucció ambiental del planeta,
- creixement imparable de la mort prematura de milions d'homes i dones a causa de la fam i la desnutrició degut a un capital que no té entranyes.
- constatació de la força irresponsable i destructora dels abusos del poder...

Doncs, per tot això, necessitem un jubileu més que mai. Però ens cal anar a les fonts. Tornar a Déu i recuperar l'alenada originària: "*Quan envies el teu esperit, reneix la creació, / i renoves la faç de la terra*". (Sl 104,30) Llavors podrem sentir els crits punyents del nostre món: Objectius per un desenvolupament sostenible; compromisos eficaços per salvar el planeta; donar veu a les dones; escoltar els sense veu... Són tants els obstacles que barren el pas a la vida!

La nostra tasca de deixebles és anunciar el jubileu del Regne, en aquest món malferit i violentat; pregonar-lo no sols de paraula sinó amb gestos creatius.

Amor entranyable, compassió, alegria empàtica i esperança indefallent són els pilars sobre els quals podrem bastir el jubileu segons l'evangeli. L'autèntica festa no és mai una evasió ni una alienació de la vida. Lluny de ser una fugida davant la injustícia i el mal, arriba a la màxima intensitat allà on aquestes realitats són assumides. Aquí arrela aquella benaurança de: *"Feliços els qui ploren..."*. D'aquí que ens cal una nova antropologia que sàpiga festejar la vida.

Necessitem la festa que ens posi dempeus per afirmar la vida, una vida teixida de tantes experiències d'amor i dolor, d'opressió i de llibertat, però mai aconseguirem de fer veritablement festa mentre no descobrim el valor sacral de la vida humana.

Sí, hem d'aprendre a festejar la vida. Festejar la vida és donar-li un Sí.

El temps sagrat és un temps fundant: l'existència temporal humana, marcada per la fragilitat pren una consistència peculiar. Ja no està abocada al no-res si pot entroncar amb uns altres ritmes. Els calendaris festius asseguren aquests ritmes. No oblidem que el transcurs del temps desgasta i cansa. Envellem amb el temps; no passa en va. No obstant això, podem experimentar que la festa regenera, com la primavera regenera la natura i l'any nou engendra un temps nou en el món. Sí, la nostra vida és efímera, fràgil, amenaçada per malalties, dificultats econòmiques i, per damunt de tot, la mort com a teló de fons... És cert que la vida és una franja molt estreta i que no és fàcil arribar a ser feliç. Alguns intèrprets de la festa coincideixen en que *festejar* és afirmar la vida, donar-li un sí, però no un sí convencional sinó un sí vital, cridat des del fons. És l'afirmació espontània de que malgrat tot, la vida val la pena de ser viscuda. I en aquesta afirmació hi entren en joc els valors, car són germen de sentit vital. Acabo amb un exemple: recordem la petítcula de *Zorba, el grec*, quan després d'ensorrar-se el funicular, fet amb tant d'esforç, ell balla, canta, iriu fins quedar extenuat. El seu sí a la vida és més fort que l'ensorrament de la seva obra. Pot ensorrar-se el que ha fet, però no la seva vida. I això s'ha de celebrar.

